

Pregledni članak /

Review paper

Prihvaćeno: 26.1.2016.

Marijana Županić Benić,
Učiteljski fakultet u Zagrebu
marijana.z.benic@gmail.com

ULOGA A/R/TOGRAFIJE U ISTRAŽIVANJIMA UMJETNIČKOG PODRUČJA

Sažetak: *Umjetnost se u istraživanjima društvenih i humanističkih znanosti javlja sredinom 20. stoljeća i tada se uglavnom koristi kao inspiracija za odabir predmeta istraživanja. Tek 90-ih godina prošlog stoljeća razvijaju se metodologije specifične za umjetničko područje kako bi se istraživali procesi koji se ne mogu pouzdano empirijski mjeriti, kao što su proces stvaranja djela ili subjektivni doživljaji umjetničkih djela. Cilj je ovog preglednog rada predstaviti metodološki koncept a/r/tografije (engl. a/r/tography) i različite mogućnosti primjene a/r/tografije u istraživanju interakcija osobnih i društvenih faktora u umjetničkom području. Ističu se prednosti a/r/tografije u odnosu na ostale oblike istraživanja umjetničkog područja, ali i nedostaci koji se mogu unaprijediti daljnjim razvojem smjernica za planiranje i provođenje a/r/tografskih istraživanja.*

Ključne riječi: *akcijska istraživanja, metodološki koncepti, samospoznaja, stvaralaštvo*

1. Uvod

Metodologije istraživanja kreativnosti i stvaralaštva u umjetničkom području (*eng. art-based research*) u posljednjih nekoliko desetljeća ubrzano se razvijaju, no dominantna paradigma tradicionalnih znanstvenih pristupa istraživanjima često obeshrabruje primjenu tih metodologija (Cahnmann-Taylor, 2008). Uloga umjetnosti u istraživanjima uglavnom se svodi na ispitivanje ishoda sudjelovanja u izradi ili analizi umjetničkih djela, najčešće u područjima psihologije, sociologije, medicine i obrazovanja.

Empirijska istraživanja važna su za isticanje uloge umjetnosti za pojedinca i društvo, ali dugoročno zanemaruju razvijanje istraživačkih metodologija koje bi u potpunosti iskoristile specifičnosti umjetničkog područja u odnosu na znanstvena područja (McNiff, 2013). Izražavanje putem umjetnosti kreativan je i stvaralački proces koji se ne može pouzdano empirijski mjeriti, a subjektivne doživljaje umjetničkih djela isto tako nemoguće je u potpunosti isključiti iz rezultata istraživanja. Navedene karakteristike pristupa spoznaji kroz umjetnost kontradiktorne su objektivnom znanstvenom pristupu spoznaji, ali omogućavaju osvještavanje subjektivnih emocija potaknutih stvaralaštvom i analizom umjetničkih djela (Eisner, 2008).

Svrha je ovog članka predstaviti *a/r/tografiju* (*engl. a/r/tography*) kao metodologiju istraživanja u umjetničkom području te istaknuti prednosti i potencijalne pravce daljnjeg razvoja artografije.

A/r/tografija definira uloge umjetnika, istraživača i učitelja (*engl. A / R / T – artist / researcher / teacher*) kao međuovisne i nerazdvojne pa se istraživanje fokusira na samospoznaju kroz promatranje interakcija tih uloga i na osvještavanje procesa osobnih interakcija sa zajednicom (Springgay, Irwin, Kind, 2008). Za razliku od kvalitativnih istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima, *a/r/tografija* ne izolira autorefleksiju *a/r/tografa* (*engl. a/r/tographer*) iz procesa istraživanja jer je svrha istraživanja proučavati međuprostore osobnog i društvenog te racionalne i iracionalne spoznaje koji se javljaju kroz sudjelovanje u umjetničkom području.

2. Oblici istraživanja u umjetnosti

Geertz (1983) ističe da se u društvenim znanostima već od polovice 20. stoljeća prakticira interdisciplinarni pristup (*engl. blurred genres*) jer se istraživači okreću umjetničkom području za inspiraciju prilikom odabira predmeta istraživanja (navedeno u R. Donmoyer, J. Y. Donmoyer, 2008). Umjetnost se u istraživanjima društvenih i humanističkih znanosti danas uglavnom koristi u faza-

ma reprezentacije rezultata istraživanja, ali može se primijeniti u svim fazama, od postavljanja istraživačkog pitanja i prikupljanja podataka do rasprave (Leavy, 2009).

Istraživanja u umjetničkom području (engl. *art-based research*) prvi put se odvajaju od znanstvenih istraživanja početkom 1990-ih godina, kada Elliot Eisner razvija metodologiju analize umjetničkih djela (engl. *educational criticism*), a njegov učenik Tom Barone kasnije razvija metodologiju narativnog pripovijedanja (engl. *narrative storytelling*) kao alternativni pristup analizi umjetničkog djela (Cahnmann-Taylor, 2008). Metodologija analize umjetničkih djela bavi se detaljnim pregledom i interpretacijom elemenata umjetničkih djela, a svrha je narativnog pripovijedanja kreativno opisati elemente i priče koje nisu eksplicitno istaknute u djelu.

Istraživanje u umjetničkom području danas je definirano kao multisistemska primjena kreativnih kognitivnih procesa i procesa umjetničkog stvaralaštva u svrhu razvoja novih teorija kroz umjetničku praksu (Rolling, 2013). Iako se u društvenim i humanističkim znanostima do novih teorija najčešće dolazi kvalitativnim istraživanjima *grounded theory*, istraživanja u umjetničkom području koriste se kvalitativnom ili kvantitativnom paradigmom za razvoj novih teorija, ovisno o modelu koji istraživač koristi. Rolling (2013) navodi tri osnovna modela istraživanja u umjetničkom području:

- 1. Empirijsko-analitički model stvaranja umjetničkih djela** (engl. *empirical-analytic art-making model*): Ova perspektiva definira umjetnost kao proces stvaranja i naglašava usavršavanje tehničkih znanja u procesu stvaralaštva kao predmet istraživanja. Ovo je jedini model istraživanja u umjetničkom području koji koristi empirijske metode za evaluaciju procesa i ishoda stvaralaštva.
- 2. Interpretacijsko-hermeneutički model stvaranja umjetničkih djela** (engl. *interpretive-hermeneutic art-making model*): Umjetnost je u ovoj perspektivi definirana kao sustav komunikacije, odnosno kao metoda kojom umjetnik izražava osobne spoznaje o svijetu i vlastitim odnosima s okolinom. Predmet su istraživanja prema ovom modelu učenje i spoznaja kroz proces umjetničkog izražavanja.
- 3. Kritičko-teorijski model stvaranja umjetničkih djela** (engl. *critical-theoretic art-making model*): Ova perspektiva definira umjetnost kao sustav kritičkog osvrta na društvene vrijednosti i norme. U ovim istraživanjima nastoji se usmjeriti pažnja javnosti na nedostatke prihvaćenih vrijednosti i normi te izazvati promjene u društvenim perspektivama.

Navedene metodologije istraživanja u umjetničkom području često se zagovaraju kao komplementaran pristup tradicionalnim metodologijama. Barone i Eisner (2012) smatraju da istraživanje u umjetničkom području može biti alternativan pristup spoznaji u raznim društvenim i humanističkim disciplinama, jer umjetnost koristi estetsku dimenziju za efektivnu demonstraciju problema i spoznaje istraživanja. McNiff (2008) zagovara istraživanja u umjetničkom području kao ekstenziju empirijskih istraživanja umjetnosti u područjima obrazovanja i društvenih znanosti.

S obzirom na to da spoznaje i metodologije istraživanja u umjetničkom području mogu naći primjenu i izvan umjetnosti, javlja se i pojam istraživanja engl. *arts-informed research*. Istraživači koji se koriste ovom metodologijom uključuju umjetnost u proces istraživanja, ali bez aktivnog sudjelovanja u procesima stvaralaštva koje se podrazumijeva u istraživanjima umjetničkog područja (Rolling, 2013).

McNiff (2008) definira istraživanje u umjetničkom području kao proces umjetničkog izražavanja i kao metodu spoznaje i promatranja osobnih iskustava, ali i promatranje ostalih sudionika istraživanja. Sudionici su uglavnom društveni krugovi umjetnika, učenici umjetnika koji djeluju u obrazovnom sustavu ili posjetitelji umjetnikovih izložaba. Međutim, sudionici su često uključeni u istraživanje samo ako se koristi metodologija interdisciplinarnog pristupa, odnosno tijekom primjene umjetnosti u istraživanjima društvenih znanosti. A/r/tografija kao metodologija istraživanja u umjetničkom području nije nužno vezana uz znanstvena istraživanja, ali se bavi međuprostorom osobnog i društvenog pa se uz autorefleksiju i kritičko razmišljanje o umjetničkim djelima u tim istraživanjima promatraju i ostali sudionici istraživanja. Fleksibilnost u odabiru procesa koji istraživač promatra specifična je za a/r/tografiju i značajna je prednost u odnosu na ostale metodologije istraživanja umjetničkog područja.

3. A/r/tography (a/r/tografija)

Pojam a/r/tografija (**eng. a/r/tography**), označava metodološki koncept koji je kao pojam uvela Rita Irwin (2004.), a čini vrstu istraživanja koje se temelji na umjetnosti (*eng. art-based research*). A/r/tografija je vrsta akcijskog istraživanja koje se koristi elementima autoetnografskog istraživanja za analizu podataka i predstavljanje rezultata. Za ovu vrstu istraživanja specifično je to da se ne istražuje predmet ili proizvod, već se promatra dinamički utjecaj situacijskih faktora (npr. politički, ekonomski ili sociološki procesi) na učenje, stvaralaštvo i istragu (Irwin i dr., 2006).

Naziv za istraživača koji se koristi a/r/tografijom jest **a/r/tograf** odnosno **a/r/tographer** – engleska riječ *art* (umjetnost) skraćenica je za riječi *artist* (umjetnik), *researcher* (istraživač) i *teacher* (učitelj).

Teorijski okviri a/r/tografije temelje se na znanjima filozofije, fenomenologije, akcijskih istraživanja u obrazovanju, feminističkih teorija i suvremenog kritičizma umjetnosti (Irwin, Springgay, 2008). Najvažnije su teorijsko polazište artografije teorije složenosti učenja (engl. *complexity theories of learning*) koje definiraju učenje kao proces sudjelovanja pojedinca u društvu kroz koji se dolazi do novih spoznaja (Springgay, Irwin, Kind, 2008).

S obzirom na to da je učenje nelinearan i nepredvidljiv proces koji ovisi o interakcijama pojedinca i situacije, istraživanje odbacuje promatranje metoda učenja te nastoji promatrati i objasniti procese interakcija različitih uloga artografa te interakciju a/r/tografa sa sudionicima istraživanja. Irwin i Springgay (2008) razlikuju šest međusobno povezanih koncepata (engl. *renderings*) koje artograf može promatrati u procesu istraživanja:

1. **Neprekidnost** (engl. *contiguity*): A/r/tograf kao umjetnik, istraživač i učitelj u procesu samospoznaje promatra međuprostor (engl. *in-between space*) vlastitih uloga, odnosno njihovu međusobnu interakciju.
2. **Cjeloživotna istraga** (engl. *living inquiry*): A/r/tograf je konstantno uključen u proces ispitivanja svojih uloga i svoje interakcije s okolinom. Svaki rezultat promatranja koji se kroz radove dijeli sa zajednicom opisuje iskustva procesa, ali nikada ne može biti definitivna jer se mijenja ovisno o daljnjim spoznajama artografa.
3. **Metafora i metonimija** (engl. *metaphor and metonymy*): Ovaj je koncept prisutan u svim procesima spoznaje jer a/r/tograf pomoću metafora i metonimija verbalizira značenje koje osjeća u procesima stvaralaštva i doživljaju umjetničkih djela.
4. **Mogućnosti** (engl. *opening*): A/r/tograf u istraživanju zauzima aktivan stav i preuzima odgovornost stvaranja mogućnosti za doživljavanje novih spoznaja izvan granica sigurnosti i predvidljivosti.
5. **Reverberacije** (engl. *reverberation*): Pojam reverberacije označava žestoke oscilacije frekvencija ili frekvencije koje nastaju zbog akustičkih karakteristika prostora, npr. jeka. U a/r/tografiji se pojam reverberacije odnosi na dinamične procese koji se javljaju tijekom istraživanja i uzrokuju transformaciju shvaćanja promatranih fenomena. Transformacija može rezultirati dubljim shvaćanjem svrhe znanja, djelovanja i stvaranja, ali u nekim slučajevima rezultira i gubitkom smisla.

6. **Višak** (engl. *excess*): Višak nastaje kada a/r/tograf napušta koncepte kontrole i reguliranja kao umjetnik, istraživač i učitelj. Nedostatak kontrole stavlja a/r/tografa u situaciju u kojoj mora promatrati procese izvan prihvatljivih i racionalnih granica spoznaje.

Navedeni koncepti ne smatraju se kriterijima istraživanja nego mogućnostima koje a/r/tograf može istražiti i prezentirati, ovisno o tome koji koncepti najbolje odgovaraju na istraživačka pitanja. Primarni je fokus koncepata a/r/tografije na interakcijama uloga a/r/tografa te interakcijama a/r/tografa sa sudionicima, ali proces istraživanja uvjetuju i definicije vremena i prostora karakteristične za metodologiju a/r/tografije u istraživanjima umjetničkog područja.

Klasična definicija prostora odnosi se na geografske lokacije, ali u a/r/tografiji je prostor definiran kao kontekst, odnosno utjecaj fizičke i kulturološke okoline na stvaranje i prezentaciju umjetničkih djela (Irwin i sur., 2006). Ova definicija uglavnom se koristi u područjima vizualnih ili dramskih umjetnosti, ali i na području književnosti društveni konteksti uvjetuju stvaranje i prihvaćanje umjetničkih djela. Koncept linearnog vremena isto se tako odbacuje u a/r/tografiji, a prihvaća se koncept singularnosti. Singularnost u klasičnom smislu podrazumijeva gubitak različitosti, ali u a/r/tografiji singularnost vremena označava trenutak u kojem a/r/tograf promatra svoje biće kao višestruko i opsežno (Springgay, Irwin, Kind, 2008).

Koncept singularnosti konzistentan je u svim polazištima a/r/tografije jer se nastoji nadići dualizam pa predmeti promatranja postaju međuprostorna interakcija osobnog i društvenog te racionalne i iracionalne spoznaje. S obzirom na to da je teško razgraničiti navedene pojmove i jasno definirati prostor njihove interakcije, a/r/tografi prilikom istraživanja mogu kroz promatranje interakcija odrediti specifične procese koje će detaljnije razraditi. Ovisno o procesu na koji se istraživanje fokusira, a/r/tografija se može kategorizirati kao autobiografska, a/r/tografija u zajednici, etičko-aktivistička ili a/r/tografija prostora i vremena.

4. Neke mogućnosti primjene a/r/tografije

Autobiografska a/r/tografija je oblik a/r/tografije u kojem a/r/tograf osim uloge istraživača postaje i glavni predmet istraživanja. McNiff (2013) smatra da bi istraživanja u umjetničkom području trebala izbjegavati jednostranu samoapsorpciju, a isključivanje okoline iz istraživanja naizgled je kontradiktorno činjenici da a/r/tografija promatra osobno i društveno kao međuzavisni prostor. Međutim, pojam autobiografska a/r/tografija ne može se shvatiti kao jednostrana spoznaja jer se proces istraživanja odvija unutar društvenog konteksta koji utječe na ishode istraživanja. Umjetnik ne isključuje okolinu iz autorefleksije, ali

odlučuje naglasiti ishode stvaralaštva i samoanalize ako su istraživačka pitanja bila orijentirana na samospoznaju.

Praćenjem procesa stvaranja fotografija, Guyas (2008) uči prihvaćati fenomene koje ne može racionalno spoznati i nadilazi potrebu za sigurnošću i preživljavanjem kroz stvaralaštvo te prihvaća umjetnost kao sustav komunikacije s okolinom. Sameshima (2008) osvještava svoje potrebe za kontrolom ishoda stvaralaštva, a potom i potrebu za kontrolom u odnosima sa svojom kćerkom i svojim učenicima. Međutim, a/r/tografija kao cjeloživotno istraživanje nikada ne može proizvesti definitivne zaključke. Daljnjim proučavanjem interakcija vlastitih uloga i interakcija sa znanjima, radom i umjetničkim stvaranjem artograf može doći do različitih zaključaka, ovisno o promjenama u kontekstu prostora ili osobnih odnosa s društvom.

Autobiografska a/r/tografija omogućava umjetnicima da nastave razvijati vlastiti identitet, ali i da prenesu svoje spoznaje drugima. Primjena ovih istraživanja ograničena je na profesionalnu praksu istraživača koji prolaze kroz proces transformacije na putu prema samospoznaji. Ovo je značajno postignuće, ali se ne može generalizirati pa bi se za primjenjive rezultate trebalo koristiti a/r/tografiju u sklopu zajednice.

A/r/tografija u zajednici je oblik istraživanja koji primjenjuju a/r/tografi koji shvaćaju istraživanje kao konstantni stil života pa često koriste zajednicu kao predmet i kao sudionika istraživanja (Illeris, 2013). Zajednica može označavati skupinu a/r/tografa koji zajedno sudjeluju u jednom istraživanju, ali može se odnositi na svaku zajednicu u kojoj a/r/tograf ima osjećaj pripadnosti. Na primjer, Wiebe (2008) istražuje vlastitu ulogu učitelja poezije u zajednici i zaključuje da je učiteljeva odgovornost započeti proces učenja, a učenici dalje kroz pisanje dovršavaju ono što učitelj započne. Dakle, učitelj se rasterećuje kao odgovorna osoba za razvoj učenika i preuzima odgovornost da im omogući slobodu formiranja vlastitih identiteta kroz samostalno istraživanje umjetničkog izražavanja, u ovom slučaju kroz poeziju.

Istraživanja a/r/tografa često potvrđuju da se nastava umjetnosti mora fokusirati na proces stvaralaštva umjesto na ishod, jer se učenici u tim situacijama počinju emotivno otvarati prilikom izražavanja te refleksivno razmišljati o svojim djelima (MacKenzie, Wolf, 2012; Porter, 2004). Ove su spoznaje konzistentne sa stavom a/r/tografije da predmetni kurikulum umjetnosti mora biti fleksibilan i usmjeren na učenika jer samo tako učenici mogu postati istraživači i otkriti smisao u umjetničkom izražavanju (Wiebe i sur., 2007).

Čak i projekti u kojima sudjeluje više a/r/tografa često se provode unutar zajednice na koju rad a/r/tografa ima određeni učinak na zajednicu i praksu obrazovanja. Winters, Belliveau i Sherritt-Fleming (2011) demonstriraju učinkovitost obrazovnog kazališta (engl. *educational theatre*) u odgoju i obrazovanju učenika jer se interakcija s učenicima kroz dramsku umjetnost odvija na emotivnoj, a ne samo na intelektualnoj razini. Interakcija umjetnika sa zajednicom omogućava učenicima spoznavanje društvenih aspekata umjetnosti, ali i mogućnost da ispričaju vlastite priče i sudjeluju u procesima umjetničkog stvaralaštva.

A/r/tografija u zajednici nije nužno uvijek orijentirana na praktičnu primjenu rezultata. Donoghue (2008) opisuje iskustva 15 učitelja umjetnosti, a dominantna je tema konflikt između privatnih i profesionalnih uloga učitelja, odnosno konflikt društvenih perspektiva muževnosti i učiteljskog zanimanja. Muški učitelji u svojim izjavama često opisuju negativne emocije vezane uz ponašanja u privatnom životu koja bi se inače smatrala prihvatljivima za muškarce, ali zbog uloge učitelja često određuju drugačije granice vlastitih ponašanja. Ovo istraživanje ne utječe direktno na praksu obrazovanja učenika, ali povećava razumijevanje muških učitelja kao privatnih i javnih osoba.

Jedan od modela istraživanja u umjetničkim područjima definira umjetnost kao alat kritičke refleksije na društvo. A/r/tografi koji provode istraživanja u zajednici mogu usmjeriti predmet istraživanja na stvaralaštvo koje nastoji pokrenuti transformacijsko iskustvo a/r/tografa i zajednice. U tom slučaju istraživanja su motivirana etičkim ili aktivističkim ciljevima pa se mogu svrstati u kategoriju etičko-aktivističke a/r/tografije.

Etičko-aktivistička a/r/tografija je oblik istraživanja kojim se nastoji ostvariti transformacijsku spoznaju kroz stvaralaštvo, tokom kojeg se a/r/tografi fokusiraju na promatranje osobnih etičkih ili aktivističkih motivacija. Swanson (2008) definira međuprostore etike, aktivizma i motivacije kao sjenovite prostore (engl. *shadowy places*) u kojima se a/r/tografi moraju suočiti sa svojim uvjerenjima i odnosima koji im uskraćuju slobodu izražavanja i stvaraju sumnju u njihovo aktivističko djelovanje.

Etička pitanja nisu nužno i aktivistička, a mogu biti usmjerena na samospoznaju mjesto na poticanje društvene spoznaje. Kind (2008) u svojem istraživanju ispituje etiku odnosa s učenicima i predlaže da se učenici ne mogu promatrati kao odgovornost učitelja već da je odgovornost učitelja prihvatiti učenike kao jedinstvene osobe i naučiti slušati njihove individualne potrebe.

Iz navedenih primjera uočava se da je primjena etičko-aktivističke a/r/tografije fleksibilna jer se a/r/tograf može koristiti promatranjem procesa za identifikaciju prepreka u aktivističkom izražavanju, ali može i preispitati etiku svojeg ponašanja u ulozi učitelja/odgajatelja.

A/r/tografija prostora i vremena nastaje jer a/r/tografi odbacuju koncept linearnog vremena i prostora te se prihvaćaju koncept singularnosti, odnosno smatraju da su interakcije procesa i konteksta koji utječu na umjetničko stvaralaštvo međusobno povezane i da se odvijaju istovremeno. Zadatak je a/r/tografa prepoznati trenutke u kojima spoznaju vlastito biće kao kompleksnu interakciju raznih osobnih i kontekstualnih procesa. Po ovoj definiciji svaki oblik a/r/tografije mora posvetiti pažnju konceptima prostora i vremena, ali neki se a/r/tografi odlučuju posvetiti odnosu prostora ili vremena i umjetnosti.

Stephenson (2004) promatra kako se umjetnost u izložbama može koristiti za poučavanje povijesti i predlaže da umjetnost može dodati vizualnu i emotivnu dimenziju povijesnim događajima i perspektivama. Povijest se može prikazati putem umjetnosti iz više perspektiva, a a/r/tograf u svojim istraživanjima može promatrati značenja koja pridaje povijesnim događajima, mjestima ili osobama u svojim radovima (Chalmers, 2004). Primjena umjetnosti u povijesti angažira sudionike na emotivnoj razini i razvija razumijevanje povijesnih događaja jer se ne bavi isključivo deklarativnim činjenicama.

5. Daljnji razvoj a/r/tografije

Sullivan (2008) napominje da je proces istraživanja u umjetničkim područjima istovremeno fokusiran i otvoren te da je ishod istraživanja istovremeno konačan i otvoren pretpostavkama. Zbog kompleksnih odnosa uloga a/r/tografa i dinamika konteksta istraživanja, a/r/tografi često mogu previše naglasiti otvorenost i zanemariti fokus u prezentaciji promatranja i zaključaka.

Problem otvorenosti ne javlja se prilikom istraživanja a/r/tografije u zajednici jer se ta istraživanja uglavnom dotiču konkretnog, predefiniranog problema. Na primjer, Donoghue (2008) jasno definira predmet istraživanja kao međuprostor privatnih i profesionalnih uloga muških učitelja umjetnosti u osnovnim školama, a Wiebe (2008) proučava kako ulogom učitelja može usmjeriti razvoj identiteta pisca kod svojih učenika. U autobiografskoj a/r/tografiji istraživanjima često nedostaje fokusiran cilj jer se istraživačka pitanja koja se bave samospoznajom ne mogu precizno definirati s obzirom na to da se nova pitanja konstantno javljaju tijekom procesa istraživanja.

Definicija a/r/tografa kao umjetnika, istraživača i učitelja ističe isprepletenost svih navedenih uloga, ali postoji mogućnost da se upravo zbog te definicije gubi fleksibilnost u primjeni a/r/tografije ako se te tri uloge smatraju zahtjevima za provođenje a/r/tografskog istraživanja. Umjetnik ne mora nužno biti učitelj u smislu pozicije unutar obrazovnog sustava već može koristiti izložbe za prenošenje znanja posjetiteljima u javnim prostorima (Bickel, 2008). Dakle, pojam učitelj u a/r/tografiji ne smije biti ograničen kontekstom tradicionalnog obrazovanja već se mora jasno istaknuti da umjetnik može biti učitelj na način da putem umjetnosti omogućava transformacijske spoznaje u zajednici.

Glavni je nedostatak suvremene a/r/tografije temeljita rasprava, jer se a/r/tografi rijetko bave proučavanjem alternativnih perspektiva prilikom interpretacije podataka. Nacrt je kvalitativnih istraživanja pseudoeksperimentalan jer se provode u nekontroliranim uvjetima pa se ne mogu pouzdano donositi zaključci o uzročno-posljedičnim odnosima. Ovaj nedostatak uglavnom se kompenzira raznim strategijama u raspravi kvalitativnih istraživanja, a to su prema Creswellu (2007) sudjelovanje, triangulacija (engl. *triangulation*), recenzija, analiza negativnog slučaja (engl. *negative case analysis*), definiranje pristranosti istraživača, interakcija sa sudionicima (engl. *member checking*), detaljno opisivanje i konzultacije.

Neke od navedenih strategija već se koriste u a/r/tografiji (npr. interakcija sa sudionicima, sudjelovanje, detaljno opisivanje), a pristranost istraživača nije problem zbog uloge subjektivnog u procesu spoznaje. Međutim, a/r/tografiji najčešće nedostaje triangulacija, odnosno korištenje više različitih teorija prilikom interpretacije rezultata. Korištenje triangulacije u a/r/tografiji moglo bi povećati kredibilitet rezultata takvih istraživanja i potaknuti stručnjake da koriste spoznaje a/r/tografa za razvoj novih teorija i unapređenje prakse u području umjetnosti i obrazovanja.

6. Zaključak

Istraživanja u umjetničkom području za razliku od empirijskih znanstvenih istraživanja uvažavaju subjektivne doživljaje koje istraživači promatraju prilikom stvaranja ili analize umjetničkih djela. A/r/tografija je oblik akcijskog istraživanja koji se može primijeniti u svim poljima umjetničkog područja, a ujedno i u kontekstu obrazovanja jer je a/r/tograf istovremeno praktičar, istraživač i učitelj, odnosno radi u svojevrsnom obliku umjetničkog obrazovanja te može na taj način preispitati i dati doprinos istraživanjima umjetničke i pedagoške prakse. Specifičnost a/r/tografije kao oblika istraživanja u umjetničkom području je da se koristi metodologijom koja sadrži autoetnografski pristup prilikom analize podataka i predstavljanja rezultata.

Temeljna prednost a/r/tografskog istraživanja u odnosu na ostale metodologije istraživanja u umjetničkom području proizlazi iz činjenice da se ne istražuje predmet ili proizvod, već se promatra dinamika odnosa između situacijskih faktora i učenja, stvaralaštva i istrage. Neki situacijski faktori koji se mogu uzeti u obzir prilikom a/r/tografskog istraživanja su politički, ekonomski, povijesni, kulturološki i sociološki. Ujedno je jedna od prednosti a/r/tografije u odnosu na ostale metodologije istraživanja umjetničkog područja i fleksibilnost u odabiru procesa koji istraživač promatra. Promatranje neopipljivih i nemjerljivih koncepata istovremeno je i glavni nedostatak a/r/tografije, jer je teško unaprijed jasno definirati ciljeve i istraživačke probleme te verbalizirati i prezentirati osobna iskustva stečena kroz procese stvaralaštva. Iako je određena količina otvorenosti prilikom istraživanja poželjna u umjetničkim područjima, za daljnji razvoj a/r/tografije bilo bi poželjno da se unaprijed jasnije definiraju ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja te da se prezentacija rezultata i rasprave bolje strukturira

Literatura

1. Barone, T., Eisner, E. W. (2012). *Arts based research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
2. Bickel, B. (2008). Who will read this body? An a/r/tographic statement. U: M. Cahnmann-Taylor, R. Siegesmund (ur.), *Arts-based research in education: Foundations for practice* (str. 125-136). New York, NY: Routledge.
3. Cahnmann-Taylor, M. (2008). Arts-based research: Histories and new directions. U: M. Cahnmann-Taylor, R. Siegesmund (ur.), *Arts-based research in education: Foundations for practice* (str. 3-15). New York, NY: Routledge.
4. Chalmers, F. G. (2004). Painting me into a corner? U: R. L. Irwin, A. de Cosson (ur.), *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry* (str. 173-183). Vancouver: Pacific Educational Press.
5. Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
6. Donmoyer, R., Donmoyer, J. Y. (2008). Reader's theater as a data display strategy. U: J. G. Knowles, A. L. Cole (ur.), *Handbook of the arts in qualitative research* (str. 209-224). Thousand Oaks, CA: Sage.
7. Eisner, E. W. (2008). Art and knowledge. U: J. G. Knowles, A. L. Cole (ur.), *Handbook of the arts in qualitative research* (str. 3-12). Thousand Oaks, CA: Sage.
8. Guyas, A. S. (2008). Water: Moving stillness. U: S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo, P. Gouzouasis (ur.), *Being with A/r/tography* (str. 25-35). Rotterdam: Sense Publishers.
9. Illeris, H. (2013). Potentials of togetherness: Beyond individualism and community in Nordic art education, *Studies in Art Education*, 55(1): 79-83.
10. Irwin, R. L., Beer, R., Springgay, S., Grauer, K., Xiong, G., Bickel, B. (2006). The rhizomatic relations of a/r/tography, *Studies in Art Education*, 48(1): 70-88.
11. Irwin, R. L., Springgay, S. (2008). A/r/tography as practice-based research. U: S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo, P. Gouzouasis (ur.), *Being with A/r/tography* (str. xix-xxxiii). Rotterdam: Sense Publishers.
12. Irwin, R. L., i De Cosson, A. (ur.) (2004). *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry*. Vancouver: Pacific Educational Press.
13. Kind, M. (2008). Learning to listen: Traces of loss, vulnerability, and susceptibility in art/teaching. U: S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo, P. Gouzouasis (ur.), *Being with A/r/tography* (str. 167-178). Rotterdam: Sense Publishers.
14. Leavy, P. (2009). *Method meets art: Arts-based research practice*. New York, NY: Guilford Press.
15. MacKenzie, S. K., Wolf, M. M. (2012). Layering Sel (f) ves: Finding acceptance, community and praxis through collage, *The Qualitative Report*, 17(16): 1-21.

16. McNiff, S. (2008). Art-based research. U: J. G. Knowles, A. L. Cole (ur.), *Handbook of the arts in qualitative research* (str. 29-40). Thousand Oaks, CA: Sage.
17. McNiff, S. (2013). Opportunities and challenges in art-based research. U: S. McNiff (ed.), *Art as research: Opportunities and challenges* (str. 3-9). Bristol: Intellect.
18. Porter, N. (2004). Exploring the making of wonder: The a/r/tography model in a secondary art classroom. U: R. L. Irwin, A. de Cosson (ur.), *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry* (str. 103-115). Vancouver: Pacific Educational Press.
19. Rolling, J. H. (2013). *Arts-based research*. New York, NY: Peter Lang.
20. Sameshima, P. (2008). Autoethnographic relationality through paradox, parallax, and metaphor. U: S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo, P. Gouzouasis (ur.), *Being with A/r/tography* (str. 45-56). Rotterdam: Sense Publishers.
21. Sullivan, G. (2008). Painting as research: Create and critique. U: J. G. Knowles, A. L. Cole (ur.), *Handbook of the arts in qualitative research* (str. 239-250). Thousand Oaks, CA: Sage.
22. Springgay, S., Irwin, R. L., Kind, S. (2008). A/r/tographers and living inquiry. U: J. G. Knowles, A. L. Cole (ur.), *Handbook of the arts in qualitative research* (str. 83-91). Thousand Oaks, CA: Sage.
23. Stephenson, W. (2004). Digging for „historical combines“: Representing art education history research through art-making. U: R. L. Irwin, A. de Cosson (ur.), *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry* (str. 155-172). Vancouver: Pacific Educational Press.
24. Swanson, D. M. (2008). Shadows between us: An a/r/tographic gaze on issues of ethics and activism. U: S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo, P. Gouzouasis (ur.), *Being with A/r/tography* (str. 179-185). Rotterdam: Sense Publishers.
25. Wiebe, S. (2008). A/r/tography: Resonance in writing. U: S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo, P. Gouzouasis (ur.), *Being with A/r/tography* (str. 95-107). Rotterdam: Sense Publishers.
26. Wiebe, S., Sameshima, P., Irwin, R., Leggo, C., Gouzouasis, P., Grauer, K. (2007). Re-imagining arts integration: Rhizomatic relations of the everyday, *The Journal of Educational Thought (JET)/Revue de la Pensée Educative*, 41(3): 263-280.
27. Winters, K. L., Belliveau, G., Sherritt-Fleming, L. (2011). Shifting identities, literacy, and a/r/tography: Exploring an educational theatre company, *Language and Literacy*, 11(1): 1-20.

THE ROLE OF A/R/TOGRAPHY IN ART RESEARCH

Abstract: *Art first appeared in social research during the mid 20th century, but it was used only to inspire researchers to identify the purpose and objects of their studies. Research methodologies dedicated to the arts were first developed in the 1990s, and they allowed art researchers to investigate phenomena that cannot be quantified, such as the process of art creation or the subjective perceptions of artwork. The purpose of this review article is to present the methodological concept of a/r/tography and the possibilities of using a/r/tography to explore the interactions of individual and social factors through the arts. The article points out the advantages of a/r/tography compared to other art-based research methods, as well as the limitations of a/r/tography that can be addressed with further development of guidelines for planning and conducting a/r/tographic inquiry.*

Keywords: *action research, methodological concepts, self-knowledge, creation*